

Logatec, 14. 5. 2017

Ministrstvo za pravosodje
Poslano po elektronski pošti:
gp.mp@gov.si

Zadeva: Stališča in strokovno mnenje o Izhodiščnih tezah za pripravo Zakona o sodnih izvedencih, cenilcih in tolmačih

Spoštovani,

Združenje stalnih sodnih tolmačev in pravnih prevajalcev Slovenije SCIT Ministrstvu za pravosodje Republike Sloveniji v nadaljevanju posreduje svoja stališča in strokovno mnenje o Izhodiščnih tezah za pripravo Zakona o sodnih izvedencih, cenilcih in tolmačih, ki jih je ministrstvo objavilo na svoji spletni strani med Predpisi v pripravi.

Združenje SCIT pozdravlja idejo o samostojnem normativnem urejanju sodnih izvedencev, cenilcev in tolmačev. Samostojni zakon bo lahko celoviteje zajel delo izvedencev, cenilcev in tolmačev, saj bo lahko upošteval širši krog vidikov, kot so to dopuščali dosedanja podzakonski akti.

Na podlagi strokovnih izkušenj in izkušenj s terena, izmenjave mnenj s predstavniki nacionalnih in strokovnih društev doma in po svetu, ki zastopajo prevajalce, tolmače in sodne tolmače, pa tudi izvedence in cenilce, na podlagi izmenjave mnenj s pravnimi strokovnjaki (sodniki, odvetniki, notarji in visokošolski učitelji pravnih ved) doma in v tujini ter na podlagi znanstveno-raziskovalnega dela in objavljenih prispevkov o tematiki sodnih tolmačev v Sloveniji v monografijah v tujini lahko ugotovimo, da so ključni elementi, ki jih mora zajeti in urediti novi zakon in z njimi povezanimi drugi zakoni (Zakon o sodiščih, Kazenski zakonik, Zakon o kazenskem postopku idr.) naslednje:

- **izobraževanje** bodočih sodnih izvedencev, cenilcev in tolmačev ter spremljanje **stalnega strokovnega izobraževanja** že imenovanih sodnih izvedencev, cenilcev in tolmačev (SICT),
- **razmerje** med imenovanjem **zapriseženih SICT** v sodnih postopkih in »ad hoc« **zaprisegami**, predvsem na področju tolmačenja,
- **imenovanje v status in mirovanje statusa SICT**,

- **samostojnost opravljenega dela SICT** v razmerju do posredovanja storitev, predvsem sodnih tolmačev, prek pravnih subjektov – posrednikov (t.i. posojanje pečata),
- smernice za izdelavo in obličnost overjenih prevodov, izvedenskih mnenj in cenitev,
- uvedba **disciplinskih ukrepov** za nevestno delo SICT
- **zaščita statusa SICT** v razmerju do drugih subjektov, ki ponujajo sorodne (tudi zavajajoče) storitve brez ustreznega učinka v pravnem postopku.

O posameznih primerih dobre, pa tudi slabe prakse na področju dela sodnih tolmačev smo Ministrstvu za pravosodje v preteklosti že večkrat poročali in jih na skupnih sestankih opozorili na konkretne vrzeli v praksi. Več nejasnosti in interpretacij na obeh straneh, to so sodni tolmači in predstavniki ministrstva, je bilo prav v povezavi s spremembami Pravilnika o sodnih tolmačih iz leta 2012 (29.a člen). V nadaljevanju želimo izpostaviti nekatera pomembnejša neskladja oz. pomanjkljivosti v predlaganem zakonu, ki se nanašajo širše na vse SCIT in ožje le na sodne tolmače.

1. Časovno omejeno imenovanje sodnih cenilcev, izvedencev in tolmačev in ukinitve imenovanja za nedoločen čas

Predlagatelja zakona opozarjamo, da predstavlja predlagana ukinitve že podeljenega imenovanja SICT za nedoločen čas **kršitev ustavnega načela prepovedi retroaktivnosti** (155. člen Ustave Republike Slovenije). Predlagani ukrep ne izkazuje načela sorazmernosti oz. zahtevane javne koristi, kot to določa zakon.

Poseganje v že pridobljeno pravico imenovanja SICT za nedoločen čas zato predstavlja **kršitev načela sorazmernosti**.

Časovno omejeno imenovanje SICT prav tako samodejno **ne zagotavlja pričakovanega systemskega nivoja kakovosti**. Tega bi bilo možno zagotoviti, če bi država nudila institucionalizirane oblike izobraževanja za sodne izvedence, cenilce in tolmače, ki bi bile primerljive s specialističnim do enega leta trajajočim izobraževanjem. Ker pa država takih možnosti izobraževanja ne ponuja, predlaganega ukrepa ne podpiramo.

2. Zagotavljanje visoke ravni kakovosti tolmačenja in prevajanja sodnih pisanj

Zagotavljanje visoke ravni kakovosti izvira iz načel pravne in demokratične države, ki so zapisana med človekove pravice in temeljne svoboščine Ustave Republike Slovenije. Države po vsem svetu si pravice družbe in posameznika prizadevajo zagotavljati z optimizacijo družbeno-političnih procesov. Pomembno vlogo pri tem igrata predvsem področje izobraževanja in pravne ureditve države.

Država je za potrebe zagotavljanja pravic svojih državljanov ustanovil **profil sodnega tolmača**, pooblaščne osebe, ki sodeluje z državo, državnimi organi in državljani v različnih postopkih za uresničevanje različnih vrst pravic. V Republiki Sloveniji sodni tolmač kot strokovnjak za tuji strokovni jezik prava in z njim povezanimi področij družbeno-političnega in ekonomsko-socialnega življenja, ki jih je sposoben povezovati z vsakokratnimi slovenskimi strokovni jeziki in posebnostmi strokovne komunikacije v tujem jeziku (vrsta pravne ureditve, kultura pravne ureditve, instituti pravnega sistema itd.) sodeluje s sodišči in drugimi državnimi institucijami ter s posamezniki za zagotavljanje in uresničevanje njihovih pravic.

Predlagatelj zagotavljanje visoke ravni kakovosti pri delu SICT vidi v podeljevanju licenc po uspešno opravljenem preizkusu strokovnosti, v stalnem nadzoru nad SICT s ponovnim preizkusom strokovnosti in v disciplinskih postopkih. Vse naštetu se zdi na prvi pogled smiselno, a v resnici ne predstavlja uravnotežene rešitve.

Združenje SCIT **podpira dosedanje ureditev za ugotavljanje ustreznosti strokovnega znanja za opravljanje dela sodnega tolmača**, kot je zapisano v Pravilniku o sodnih tolmačih v 5. in 29.a členu. Predvsem 29.a člen je v zadnjem petletnem obdobju kljub mnogim nejasnostim ter sprotnim interpretacijam ministrstva za pravosodje dosegel vidne premike na področju stalnega strokovnega izobraževanja med bodočimi in imenovanimi sodnimi tolmači. Zavedati se je treba, da Slovenija ne razpolaga s posebnim izobraževanjem za sodne tolmače, kot to na primer pozna švicarski kanton Zürich, ki poleg Poljske ponuja enoletni študij sodnega tolmačenja in prevajanja. Kljub temu so si strokovna društva, posamezni pravni subjekti in Ministrstvo za pravosodje zelo prizadevali za zagotavljanje visoke ravni kakovosti izobraževanja.

3. Primerjalna ureditev položaja sodnih tolmačev v tujini

Predlagatelj se sklicuje na primerjalne pravne ureditve SICT v šestih državah, ki se precej neenakomerno oz. pomanjkljivo dotikajo uvodnih tez predlaganega zakona, zaradi česar bomo v nadaljevanju ponudili ključne ugotovitve končnega poročila Generalnega direktorata za prevajanje o statusu prevajalskega poklica v Evropski Uniji iz leta 2012 (Pym, A. et. al, 2012¹) za področje dela sodnih tolmačev.

Omenjena študija navaja, da v državah članicah Evropske Unije poznamo vsaj tri osnovne oblike overjanja prevoda, ki ga opravlja zato avtorizirani prevajalec. Ta je v večini držav članic imenovan za neomejen čas (izjeme so le Hrvaška, Švedska in Finska).

¹ http://www.termcoord.eu/wp-content/uploads/2013/08/The_status_of_the_translation_profession_in_the_European_Union.pdf, dostop maj 2017)

To so

- **certificirani prevodi**, ki jih pripravlja prevajalec, overi pa notar (Ciper, Grčija, Madžarska, Irska, Italija, Latvija, Litva, Portugalska, Romunija in Turčija).
- **stalni sodni tolmači**, ki jih kot pravni institut pozna večina držav članic EU. V Avstriji, Belgiji, na Hrvaškem, Češkem, v Franciji in Nemčiji jih v navedeni status imenujejo sodišča. V Švici je status ST urejen po kantonih. V Estoniji, na Poljskem, Slovaškem, v Sloveniji in v Romuniji ST imenuje ministrstvo za pravosodje. Na Malti in v Španiji je to ministrstvo za zunanje zadeve in na Danskem in Švedskem specializirana vladna agencija. Na Norveškem izpite in imenovanje v državno priznani naziv prevajalca (*statsautorisert translator*) izvaja Norveška šola za ekonomijo (NHH).
- **stalni sodni tolmači z obvezno visokošolsko izobrazbo prevajalca/tolmača**. Pogoj oz. možnost imenovanja v ST poznajo naslednje države, ki za imenovanje zahtevajo zaključeno izobrazbo na področju jezikov ter vsaj pet let profesionalnih izkušenj kot prevajalec/tolmač oz. jezikovni učitelj. Prav tako v nekaterih državah navedene kandidate za ST delno oz. v celoti oprostijo opravljanja izpita ob določenih dodatnih pogojih. Tak način imenovanja oz. registracije ST poznajo v Luksemburgu, Romuniji, Španiji, Avstriji in na Poljskem.

4. Razumevanje pojma »strokovna vprašanja« in vloga resornih ministrstev – s posebnim ozirom na sodnih tolmačih

Strokovni diskurz o visoki ravni kakovosti tolmačenja in prevajanja zahteva strokovna izhodišča o tej tematiki, zaradi česar bomo z vidika današnjega sodnega tolmača izpostavili nekaj ključnih mejnikov v zgodovini izobraževanja tolmačev in prevajalcev. Zgodovinski pregled služi ozaveščanju dolgotrajnega, več sto let trajajočega razvoja tolmačenja in prevajanja. Prav tako neposredno opozarja, da optimalnih pogojev praktično ni mogoče doseči, saj so vrhunsko izobraženi strokovnjaki za področje pravnega tolmačenja in pravnega prevajanja v svetu zelo redki. Večji del imenovanih sodnih tolmačev v Sloveniji ima namreč bodisi pedagoško izobrazbo iz jezika, izobrazbo iz prevajanja ali izobrazbo iz pravnih ved. Poziv k stalnemu strokovnemu izobraževanju jih je bolj organizirano kot doslej vzpodbudilo k izpopolnjevanju znanja na jezikovnem, tolmaškem, prevajalskem in oz. ali pravnem področju, kar je privedlo za celotnega premika razumevanje kakovosti dela med sodnimi tolmači.

Prve zapise o tolmaču – strokovnjaku za tuji strokovni jezik najdemo v *Stari zavezi*, v Prvi Mojzesovi knjigi *Genesis* (Gen 37ff). Pribl. 2290 p.n.št. lahko v virih o vladavini kralja Sargona zasledimo zapis o uradnem tolmaču za potrebe množičnega preseljevanja v mestu Akad (mesto v Mezopotamiji). V starem Egiptu so v 6. dinastiji (2423–2263 pr.n.št.) imeli tolmače, imenovane *dragomani* pomembno vlogo. Izobraževali so jih za trgovinske, vojaške, upravno-administrativne in religiozne namen. V srednjem veku so dragomani poleg verskih

besedil prevajali tudi praktično-sporazumevalna besedila iz ljudskih jezikov v latinščino, kot na npr. rojstne liste, pravne predpise, izjave prič ipd.

Na Slovenskem beležimo zapis o vlogi sodnega tolmača v zakoniku nadvojvode Karla II. za Štajersko z dne 24. december 1574, v katerem piše, da se za kazniva dejanja k zaslišanju povabi t.i. *Fürsprecherja*, osebo, ki zna tako nemško kot tudi slovensko (*windisch*) in zastopa stranko v postopku in za svoje delo prejme tudi nagrado.

1669 je francoski državnik Jean-Baptiste Colbert ustanovil jezikovno šolo z imenom *École des Jeunes de langues*, v kateri so izobraževali tolmače in prevajalce za turški, arabski, perzijski, armenski in še nekatere druge jezike. Leta 1754 je cesarica Marija Terezija ustanovila dunajsko *Orientalno akademijo*, danes znana pod imenom *Diplomska akademija Dunaj*, v kateri se je razvijal francoski jezik kot izključni jezik diplomacije in meddržavnega prometa. Z ustanovitvijo *Mednarodne organizacije dela* (*angl.* ILO) so potrebe po tolmačih še naprej naraščale, istočasno se je v samostojno vejo današnjega prevodoslovja razvilo konferenčno tolmačenje, ki je svojo dokončno prepoznavnost doživelo v obliki simultane tolmačenja na *Nürnberških procesih*. Simultane tolmačenje kot oblike konferenčnega ustnega prevajanja so se posluževali Združeni narodi in danes vsi konferenčni dogodki.

Razvoj sodnega tolmačenja se na tej točki loči od simultane in konsektivnega tolmačenja, saj se razlikujeta v bistvenem elementu, to je v materialni in kazenski odgovornosti sodnega tolmača, katere dolžnost je, da opravi svoje delo »vestno, natančno in po svojem najboljšem znanju« (35. čl. Pravilnika o sodnih tolmačih). Konferenčni tolmač, ki opravlja svoje delo po zelo podobnih načelih stroke pa zasleduje glavni cilj *skoposa*, t.j. prenos in uresničitev sporočila iz izhodiščnega jezika v ciljni jezik na način, da bo dosežen namen sporočila brez zvestobe do izhodiščnega besedila.

Glede na zapisano resorna ministrstva za večino strok med SICT, predvsem pa za sodne tolmače niso primerna, saj ne razpolagajo ne z usposobljenim kadrom, niti z ustreznim znanjem za presojo strokovnosti. Tako delo lahko opravljajo le **vrhunsko usposobljeni priznani posamezniki - strokovnjaki**, ki se izkazujejo z etičnostjo, znanstveno-raziskovalnimi prispevki in citiranostjo doma in v tujini ter s kompleksnim poznavanjem problematike SICT v Evropi in širših delih sveta.

Združenje stalnih sodnih tolmačev in pravnih prevajalcev Slovenije SCIT si za nov predlagani zakon o sodnih cenilcih, izvedencih in tolmačih želi, da bi

- predlagani zakon postavil na prvo mesto etične in moralne vrednote sodnega izvedenca, cenilca in tolmača,
- postavil strokovnost dela sodnih izvedencev, cenilcev in tolmačev na realno raven zmogljivosti v Republiki Sloveniji,
- sodišča in druge institucije spoštovale integriteto sodnih izvedencev, cenilcev in tolmačev in jih temu ustrezno nagradilo in
- sodni izvedenci, cenilci in tolmači služili narodu Republike Slovenije.

V želji po konstruktivnem dialogu in upoštevanju naših razmišljanj kot predstavniki strokovne javnosti sodnih tolmačev in pravnih prevajalcev, vas v imenu Zdrúženja SCIT lepo pozdravljam,

mag. Viktorija Osolnik Kunc

Predsednica Zdrúženja SCIT